

תולדות חיים – בנימין וולף

נולדתי ב-1923 באמדן (Emden), עיר-נמל בצפון גרמניה בסמוך לגבול עם הולנד. הקהילה היהודית באמדן מנתה כ-2000 תושבים והיה לנו בית-כנסת מפואר, בית זקנים, בי"ס עממי, תנועות נוער ומוסדות תרבות.

אני למדתי בבי"ס יהודי קטן. תיכון יהודי לא היה ואסור היה ליהודים ללמוד בבי"ס לא יהודיים.

היתה לנו מאפיה גדולה וסיפקנו לחם ועוגות לחלק גדול מתושבי העיר וכן לאניות בנמל. תפקידי בתור ילד היה לחלק סחורה באופנים מוקדם בבוקר לפני לכת לביה"ס, גם בחורף בקור של מינוס 20 מעלות.

מילדותי זכורים לי מקומות שונים שסימלו עבורנו הילדים, משהו מיוחד. היה זה קודם לכל בית העיריה

בית הכנסת באמדן עולה באש, 9.11.1938

המפואר בסגנון עתיק. אנו גרנו כ-100 מ' משם. בית העיריה היה בעינינו אתר מיוחד שאין להיכנס אליו כך סתם. כמו כן אני זוכר היטב את בית-הכנסת היפה שהיה לנו. היה זה בנין שעשה רושם רב עלי הן בפנימיותו המהודרת והן בחיצוניותו המרשימה. שני הבניינים הפכו להריסות. בית הכנסת הוצת בליל הבדולח בשנת 1938 ונשרף כולו, על כל מה שהיה בו. בית העיריה נהרס בהפצצות הכבדות של העיר אמדן בשנת 1944 ע"י חיל-האוויר האמריקאי והבריטי. קראתי נאום אשר נשא ראש העיר דאז, בתום המלחמה בכיכר של בית העיריה ההרוס. הוא קשר יחד את שרפת בית-הכנסת ע"י הנאצים והריסת העיר כולה והכריז: "כאן דיבר אלוקים".

העיר אמדן היתה בנויה בניינים בסגנון גוטי-עתיק. מראה של עיר מאוד ציורית עם רחובות מרוצפים באבנים עגולות ובולטות.

כאמור, היתה לנו מאפיה. שמה הרשמי היה: **מאפית קיטור וקונדיטוריה ו. וולף**. על שם סבי - שמו היה וולף וולף.

אני לא הכרתי אותו. הוא נפטר ב-1914. מאוד אהבתי להיות במאפיה ולעזור. היו שם ריחות טובים של

המצבה של סבי, וולף וולף עומדת עד היום בבית הקברות באמדן

לחמניות טריות ועוגות טעימות והיה כ"כ נעים וחם בחורף הארוך והקר. אני ואחי יוסף (גונטר) היינו יוצאים בבקר על האופניים עם ההזמנות של משפחות. היה חושך בחוץ וקר מאוד. אני זוכר שגם כפפות הצמר שלבשנו ללא הועילו.

היה לנו סוס ועגלון עם עגלה שהיה מוביל את הלחמים לנמל כדי לספק את תצרוכת האניות שעגנו שם. מאוד אהבנו לנסוע אתו. לעיתים הוא מסר לנו את המושכות. זה היה ממש תענוג. שנות הילדות עד 1933 היו שמחות ומאושרות.

ביתנו עמד ברחוב פלדרן הקטן מס' 8 לצד בית-העיריה. זה היה בנין גבוה יחסית, שהיה כמדומני בן 4

קומות. הוא נבנה במלחמת העולם ה-1 או מעט לאחר מכן. זה היה בית מודרני יחסית למושגים של אז. למטה, היתה לנו חנות עם שני חלונות ראוה. מאחוריה היתה המאפיה עצמה. משפחתי גרה בקומה מעל וביתר הקומות הסבתא, הדוד והדודה. בקומה העליונה גרו עובדי המאפיה ועוזרת הבית. כשגדלנו אחי ואני עברנו לגור באחת הקומות למעלה.

במשך 8 שנים למדתי בבי"ס היסודי באמנדן. היה זה בי"ס קטן ובו רק שני חדרי לימוד. באחד למדו כיתות א'-ד' ובשני כיתות ה' עד ח'. למרבה המזל היו לנו שני מורים טובים. שמם היה הירשברג וגוטשלק. איכשהו הסתדרו איתנו. על אף התנאים למדנו הרבה בשנים הללו. דומני כי חייבים אנו על כך תודה למורים אלה. בוודאי לא היה להם קל. גם הרב של אמנדן, הרב בלום לימד אתנו מספר שעורים בשבוע. אני זוכר, שהיו לו שני זוגות משקפיים. אחד עם מסגרת ואחד בלי. בשעה שהרכיב את הזוג בלי המסגרת ידענו שלכב' הרב אין מצב-רוח ויש להיזהר ממנו. הוא נהג למשוך בשערות העורף וזה צבט וכאב מאוד.

בשכנות אלינו היתה חנות מכולת של האחיות פיסר. הן ידעו שאני מאוד אוהב פודינג לימון. כאשר בישלו כזה קראו תמיד: "ורנר, יש פודינג-לימון". שכן ממולנו היה מר פלץ הזקן. בכל פעם שנשמעו רעמים, וזה היה שכיח בעיר אמדן, הוא היה מסתתר מרוב פחת מתחת למיטה בחשבו כי כך לא יפגע.

כן, אלה בקיצור כמה מן הזיכרונות הנעימים, אשר היו, למרבה הצער, לא רבים. ואז בשנת 1933 הכל השתנה לפתע פתאום. הנאצים תפסו את השלטון בגרמניה. אני זוכר היטב את תהלוכות לפידיים עם תזמורות ודגלים. דבר שהרשים אותנו הילדים מאוד. כמובן שההורים לא נתנו לנו לרדת והסתכלנו מן החלון מאחורי הווילון.

יום אחד שרתי את ההמנון הגרמני אבל במקום המילה: "גרמניה, גרמניה מעל לכל", שרתי: "גרמניה, גרמניה מתחת לכל". אבא בא בריצה וצעק עלי: "הפסק מיד! אינך יכול לתאר מה יעשו לנו אם מישהו ישמע אותך".

באפריל אותה שנה הציבו הנאצים משמרות לפני כל חנויות היהודים עם שלטים בידיהם: "אל תקנו מיהודים!". הלקוחות פחדו להיכנס ואנו נורא פחדנו מהאנשים האלו לבושי מדים חומים, חגורי-אקדח ונועלים מגפי עור גבוהים עד לברך. כל הם עמדו יום יום, מבוקר עד ערב. לא העזנו לצאת מהבית. חיינו בפחד מתמיד. הלקוחות אחד אחרי השני עזבו אותנו. כולם פחדו. אבל היו כאלה שבאו אלינו בחסות החשיכה ואמרו: "מאד היינו רוצים להמשיך לקנות אצלכם, אנו רגילים אליכם ואוהבים את התוצרת הטעימה וקונים כבר שנים רבות אצלכם. אבל אסור לנו. אנו מסתכנים ונקווה שהסיט יחלוף והכל ישתנה במהרה". את רוב התוצרת סיפקנו לנמל באמצעות סוכן. שמו היה רוזנבוים. הוא לא היה יהודי. גם הוא הפסיק להזמין ללא התראה מוקדמת ואז בן לילה גם מקור הכנסה חשוב זה אבד. בדרך לביה"ס חיכו לנו פרחחים נאצים ולא אחת קיבלנו מכות. לקחתי איתי מטבעות כסף משוקולד ובשוחד נתנו לנו לעבור, אבל לא תמיד. היינו הולכים שלושה-ארבעה ילדים ביחד.

הייתי רק בן 10 ולא הבנתי הרבה בענייני העסק שלנו. אבי אף פעם לא שוחח איתי על כך. אולם הרגשתי שהורי נהיו מאוד עצבניים ומודאגים. אבי התקשה לפרנס את המשפחה לשלם את החובות. מיום ליום מכרנו פחות ופחות והעסק נעשה קטן מיום ליום, היה צורך לפטר עובדים. לבסוף אבי נשאר לבדו במאפיה הגדולה והיא נסגרה דומני בתחילת 1939.

אבא היה חייב לספקי קמח ופחם להסקת התנורים ואינני יודע האם יכול היה לשלם חובות אלה. את משרתו הנוספת כראש הקהילה היהודית עשה בהתנדבות וללא תשלום. אבי נהג בימים הקשים ההם לטייל השכם בבוקר כאשר רחובות העיר היו עדיין ריקים. לפעמים היה מזמין אותי להצטרף אליו, כדי שלא יראה מוזר מדי, שאיש בודד מסתובב בגפו. היום אני יודע כי היו אלה טיולי חשיבה, מה לעשות ואיך. הוא היה מתייעץ עם עצמו. לעיתים יכולתי לשמוע את שפתיו מדובבות והייתי מסתכל עליו בפליאה, לא הבנתי את צרות המבוגרים ורק הרגשתי את כף ידו החמה בידי. בכלל, ההורים לא שוחחו איתנו הילדים על הבעיות.

את הלילה שבין ה-9 ל-10 בנובמבר לא אשכח לעולם. לילה זה קיבל מאוחר יותר את הכינוי "ליל הבדולח". לפתע התעוררנו, רעש ומהומה בחוץ. שבירת חלונות ראוה ודפיקות חזות על דלת הכניסה, יריות וצעקות. היינו לבד בבית עם אמא. אבא נסע לברלין שם התקיים באותו זמן כנס-חירום של ראשי הקהילות. הנאצים, כמה עשרות פרחחים פרצו הביתה וחיפשו תוך קללות את אבא. אפילו בבית השימוש חיפשו. כמובן שלא יכלו למוצאו. ואז אחד מהם אמר לי: "בוא עימי למרתף, אולי אביך (והוסיף כינוי שמחמת כבוד אבי

לא ארצה להעלות על שפתי) מסתתר שם?". ירדתי למרתף בעקבות האיש חום המדים והאקדח בידו. עד היום אני מרגיש את האקדח בעורפי – פחד נורא! מרתף, חושך ונאצי מאיים עלי. לבסוף הרשה לי לעלות חזרה ומסר למפקדו שלא מצא את אבי. הם התרגזו מאוד, כי היו בטוחים שאבי בבית. כולנו גורשנו החוצה. אימי עם כותונת לילה בלבד. היה קר מאוד בליל נובמבר, אבל כולנו רעדנו ולא רק מקור. הובילו אותנו דרך רחובות העיר לבית-ספר בשם Neutorschule. כאן "בילינו" בחצר את יתרת הלילה. לא הכרנו איש מהמתפרעים אשר ברב פראותם וכעסם ירו בארון בבית שבו נשמרו הכלים הטובים והיפים שלנו. בבוקר למחרת הופיע קצין נאצי בחצר ביה"ס וצעק: "הקשיבו כולכם! כל הגברים נשארים כאן, הנשים והילדים – הביתה!!!". אח"כ נודע שהגברים נשלחו למחנה ריכוז.

חזרנו הביתה אימי, אחותי, אחי הקטן ואני. בבית מצאנו תוהו-ובוהו. דירה פרוצה, רהיטים שבורים, שברי זכוכית בכל מקום. דודי שגר עמנו סיפר מאוחר יותר על המכות הקשות שקיבל ואיך סחבו אותו לחנות ופקדו עליו להשתין על העוגות! לא ידענו מה לעשות. הדירה היתה פרוצה לרחוב והיה צריך לדאוג מיד לבואו של בעל מלאכה שלפחות ישים קרשים על החלונות המנופצים, ואכן אמא דאגה לדבר.

ערב למחרת פשטה שמועה שביליה יבואו להצית את בתי היהודים, לא יתנו לאיש לצאת וכולם ישרפו חיים. לימים התברר שזאת היתה שמועת זדון שהופצה בכוונה על מנת להגביר את הפחד בבתי שנשארו ללא האבות. באותו לילה

הסתגרנו כולנו בחדר אחד. בלילה רעדנו מפחד הן בגלל השמועות שהופצו והן בגלל שאבי וגם אחי יוסף, שלמד בעיר אחרת, לא חזרו. והנה בלילה דפיקות בדלת – אבא ואחי יוסף, חזרו. הם נפגשו באקראי ברכבת. אבי סיפר לנו איך הסתיר משך כל הנסיעה את פניו בעיתון וכשהגיעו, מחשש של ביקורת הגסטאפו בתחנה של העיר, ירדו בכפר קטן תחנה אחת אחרי אמן והלכו ברגל את כל הדרך הארוכה בחושך. הדבר התברר אח"כ כנכון. לו היה יורד באממן אבי היה נאסר.

למחרת עמדה בפני אבא בעיה קשה. האם להסגיר את עצמו למשטרה או לא? לבסוף החליט להתייצב כי עשה שיקול שאם יסתתר וייתפס גורלו יהיה קשה. כשהתייצב בפני הקצין במשטרה, אולי היה זה איש S.S. או גסטפו, (אינני זוכר מה), אבא סיפר שהקצין אמר לו: "תסתלק מהר הביתה. עבור חזר יהודי אחד אנו לא שולחים רכבת מיוחדת!".

אבא חזר הביתה והחל לעבור מבית לבית על מנת לעזור למי שנשארו ללא גברים. כסף כבר לא היה, אבל ניסה לעזור עד כמה שיכול. הקהילה שלנו היתה מסונפת למרכז היהודי בברמן ומר מרק רייך, שהיה אחראי שם, העביר כספים לנזקקים.

יום אחד חזרו אחדים מן הגברים. כולם ראשם מגולח, ללא שערות, רזים וחיוורים. ביניהם היה גם הרב בלום, שבעינינו היה סמל הקדושה והדרת הכבוד והנה לפתע איש אחר, ללא זקן וקרח לגמרי. הזדעזענו מאוד! דרך אגב, הוא היה עם אבי בברלין בליל הבדולח וכנראה נאסר שם.

כמה ימים אחרי ליל הבדולח עברתי עם חברי מאיר ואן דר ולדה (יערי) ליד בית הכנסת השרוף ופחדתי להסתכל. אולי הסתכלתי קצת אבל אינני מסוגל לתאר את המראה האיום. איך יכולנו לעלות על הדעת שישרפו מקום קדוש.

בית הכנסת היה כה יפה. שרתי שם, במקהלה כל שבת והתפילה היתה כה יפה וחגיגית. לבית הכנסת היה מקום חשוב מאוד בילדותי. עכשיו אני יודע: לא הסתכלתי על חורבות בית הכנסת כשעברתי שם !!

בימים ההם היתה אושוויץ רחוקה מאוד. חשבנו אז כי כל אשר קורה, הוא הגרוע ביותר ואיש לא העלה בדעתו שיכול להיות נורא ואכזרי יותר. איש לא יכול היה לצפות את העתיד. אבי תמיד הדגיש, כי נלחם למען גרמניה במלה"ע ה-1 ואף הוענקה לו מדליית "צלב הברזל" על אומץ ליבו. "לי לא יעשו דבר", כך נהג לומר.

הורי התחילו להתעניין אודות הגירה. הם נרשמו בתור לקבלת רישיון כניסה לא"י אשר היתה אז תחת שלטון הבריטים. אולם האנגלים לא התירו אלא רק למספר מוגבל של יהודים להכנס לארץ ישראל. מספר רישיונות היה מוגבל והתור היה ארוך. היה לנו דוד בארה"ב – אחיה של אימי. לפי בקשת הורי הוא הסכים לקבל אותנו ולדאוג לנו". תנאי זה היה דרוש כל מנת להירשם בקונסוליה האמריקאית.

גם כאן התור היה ארוך, ואולי גם העובדה שאבי לחם במלה"ע ה-1 בצבא גרמניה, לא עזרה להוריי לקבל את האישורים להגר לארה"ב. הורי תמיד הדגישו, כי גרמניה היא מולדתם. כאן נולדו, כאן הפרנסה וכאן הידידים והמכרים שלהם ולא

יכול להיות רע יותר. "מה נעשה בפלשתינה? אסור להתיימש. יהיה טוב" אמרו.

לבסוף החליטו לדאוג קודם כל לנו, לילדים. היתה אז אפשרות מוגבלת מאוד להוציא ילדים מגרמניה.

היה זה ב-1938 שהמשפחה שלנו - ההורים עם ארבעת הילדים, הלכנו לצלם. ההורים אולי בכל זאת ראו את הנולד. היתה זאת הפעם האחרונה שהיינו כולנו ביחד. התמונה נשמרת אצלי עד היום.

למחרת נשלח אחי הקטן בן ה-5 לשוודיה. בתחילה, כפי שסופר לנו מאוחר יותר, הוא היה במעון בו שוכנו כל הילדים ובכה ללא הרף. כעבור תקופה מסוימת חולקו הילדים למשפחות אשר נאותו לקבלם.

אחי נמסר לזוג צעיר, נוצרים - דתיים, אנשים טובים מאוד. לזוג לא היו ילדים ועל-כן הרעיפו על אחי הקטן המון חום ואהבה והוא התרגל אליהם עד כדי-כך שראה בהם את הוריו הביולוגיים. היום אין הם יותר בין החיים, אך אחי נשאר בנצרות, התחתן בכנסיה ולא רוצה לשמוע עד היום, בגיל 60 בקרוב, על עברו.

אחותי נשלחה אף היא לשוודיה. היא היתה אז בת 12. היא נמסרה למשפחה יהודית, נישאה אף ליהודי וגרה בשוודיה עד היום. היום יכול אני להזדהות עם רגשות הורי. לשלוח ילדים בגיל כה רך למדינה זרה מבלי לדעת למי ולכן ואם ישובו בכלל לראותם.

מרץ 1939 יצאתי להכשרה ל-"גרינגסהוף" ע"י פולדה. באוגוסט אושר לי סרטיפיקט לפלשתינה. ויזה מיוחדת המיועדת לקבוצות של עליית הנוער. הוויזה היתה עם צלב קרס אשר הסימן "J" (יהודי) בולט בו. לפני עלייתי לארץ עוד ביקרתי באמדן. הורי היו צריכים לפנות את דירתם (ממילא המאפיה לא תפקדה יותר) ועברו לדירה צנועה יותר. אני חושב שאבי לא יכול היה להחזיק יותר את הבית והיה עליו למכור אותו בנזיד עדשים כדי לממן את קיום המשפחה. לדירה זאת הגיע פקיד מכס אשר השגיח כל הזמן מה אורזים לי לדרך. ליהודים היה מותר לקחת לחוץ לארץ רק כמה חפצים אישיים.

והנה הגיע היום, היה זה באמצע אוגוסט 1939 (שבועיים לפני פרוץ המלחמה) הלכנו, הוריי ואני לתחנת הרכבת. אמא נסעה עמנו ברכבת עד העיר לר (כ-25 ק"מ מאמדן). אני עדיין רואה אותה יורדת מן הרכבת בלב כבד ועליה להיפרד מבנה וזאת לאחר שנאלצה כמה חודשים לפני כן להיפרד גם משני ילדיה הצעירים. האם ידעה אז שלא תזכה לראותנו לעולם?

הסתכלתי דרך החלון, ככל שהרכבת התרחקה נעשתה דמותה קטנה יותר ויותר עד שנעלמה. היתה זו הפעם האחרונה שראיתי את אימי.

אבא הביא אותי לברלין וסידר לנו לינה אצל משפחה. למחרת היינו צריכים להיות בשעה מסוימת בתחנת הרכבת "אנהלטר" (תחנת כרבת מאוד מפורסמת בברלין, נהרסה עד היסוד במלחמה). טעינו בדרך ואבא התחיל להתעצבן. לבסוף עצרנו מונית והגענו ברגע האחרון. הייתי עליז ושמה. פגשתי חברים וחברות, צחקנו ועשינו שטויות כדרך בני-נוער. הייתי בן 16 וכלל לא תפסנו כמה רציני המצב. פרידה מן ההורים ומכל מה שהיינו רגילים אליו. אבא נכנס איתי לקרון. שם את שתי ידיו על ראשי ואמר תפילה ואת ברכת הדרך. לבסוף יצא. אני ליד החלון הפתוח ואבא על הרציף. ואז בפעם הראשונה ראיתי דמעות בעיני אבי, דבר שמעולם לא ראיתי אצלו לפני כן. וכך אני רואה אותו עד היום. לא העליתי בדעתי שלא אראה אותו יותר.

הרכבת זזה בדרכה לטריאסט באיטליה. כאן עלינו על אניה שהפליגה לארץ ישראל.

החל פרק חדש בחיי.

הגעתי לנמל תל אביב ב-15.8.39 על סיפון האנייה האיטלקית ג'רוסלם. הרב בלום קיבל את פני. כנראה אבא ביקש זאת ממנו במכתב. הרב שוב לא היה אותו אדם שהכרנו באמדן. אשתו נפטרה זמן קצר לפני כן והוא נראה מוזנח. הייתי בהלם. למחרת הוא הביא אותי למקווה-ישראל. בבית ספר חקלאי זה נשאיתי שנתיים עד 1941. הראש לא היה פנוי ללימודים. הייתי בודד, ללא משפחה, בארץ שהייתה עדיין זרה לי ומלחמת העולם פרצה. הקשר עם הורי נותק. עד 1942 לא ידענו כמעט דבר. אומנם בתחילת המלחמה עוד קבלנו כמה מכתבים דרך הולנד, עד לכיבוש הנאצי שלה וגם מכתב מאחותי משוודיה וזהו. לאחר פרוץ המלחמה, אחת לכמה חודשים, קבלתי אגרת סתמית שבה מותר היה להורי לכתוב לא יותר מ-25 מילים וגם זה נפסק כאשר גורדו ההורים לטרזינשטט ביולי 1942.

על אושוויץ ויתר הזוועות, נודע לנו רק מאוחר יותר וכאשר הסתננו השמועות הראשונות לא היינו מסוגלים להאמין.

היה לנו מורה למוסיקה שטען תמיד שהגרמנים אינם קניבליים. זה עם, שמתוכו צמחו בטהובן, באך, מוצרט, גטה ושילר. אולי ישרפו בתים, ישברו שמשות או יכניסו אנשים למחנות ריכוז אבל לא יותר מזה. על השמדה שיטתית של אלפי אנשים (על מיליונים נודע רק לאחר המלחמה) ע"י הגרמנים זה לא יתכן.

אחי יוסף הגיע באנית מעפילים ב-1940. האניה נתפסה בלב ים ואנשיה הועברו לאניה "פאטריה". ארגון ה"הגנה" רצה למנוע את הפלגת האניה לאפריקה והעבירו פצצה לאניה שכנראה היתה גדולה משחשבו והאניה החלה לשקוע במהירות. אחי הספיק לקפוץ למים. הוא לא ידע לשחות אך למזלו מצא חתיכת עץ והחזיק בה, עד שסירה הגיעה ומשו אותו. הוא ויתר הניצולים הועברו למחנה המעצר בעתלית. כשנודע לי שאחי נמצא במחנה, מאוד רציתי לבקרו אבל לא היו לי אפילו הפרוטות המעטות לכך (25 גרוש). פניתי להנהלת ביה"ס בבקשה לתת לי סכום זה. הם הפנו אותי לסוכנות היהודית ומהם קיבלתי מכתב תשובה חתום על ידי מנהל עליית הנוער דאז, מר הנס בייט, שאושרו לי רק 50% וכך נאלצתי לפנות למר ואן-דר-ולדה לבקש את יתרת הסכום שגם להם לא היה קל לתתו אז. אשתו חיה בקיבוץ עין-הנציב, עד היום, אני חייב לה את הסכום...

מעט סיפורים מן התקופה של הניתוק מן ההורים סופרו לי בעת ביקורינו באמדן ב-82'. גב' פריזמן (לא יהודייה) חילקה בזמן הנאצים תלושי מזון לאוכלוסייה וכמובן שהיהודים קיבלנו מנות קטנות בהרבה. הורי, בתקופה מ-1940 עד 1942, שימשו מנהלים של מוסד לזקנים של הקהילה היהודית. אמא ממש התחננה לקבל יותר תלושים. אך היתה ביקורת קפדנית והיא לא יכלה לעשות הרבה. כאשר הגב' פריזמן הועברה לתפקיד אחר, היא קבלה מאמא זר פרחים קטן בו כתבה: "מן הכלום שהיה לה היא הביאה לי את זה".

גם משפ' וילקן שהיו בעלי חנות למכשירי כתיבה והיו שכנים טובים שלנו סיפרו שניסו לעשות כמיטב יכולתם שכפי הנראה היתה דלה מאוד. בכל אופן בעת ביקורנו שם, הגב' היתה כבר רתוקה לכיסא גלגלים והביעה משאלה לשלוח לי צלוחית מקריסטל שאמא נתנה לה ביום חתונתה והיתה לה מעין קמע בזמן המלחמה. ואכן לפני שעזבנו את העיר הגיעה חבילה עם מכתב מאוד מרגש. כך נשארה לנו צלוחית זאת שריד אחרון מביתנו. אינני יודע ואין כל הסבר לכך מדוע השאירו הגרמנים דווקא את הזקנים. את הורי לא שלחו עם

כולם, אולי בגלל שאבי היה ראש הקהילה, או יתכן והיה דרוש להם זוג אשר היה מסוגל לנהל את המוסד של הזקנים, אינני יודע.

הם נשאר שם עד 1942 ואז נשלחו כולם לטרזינשטט. ובשנת 1944 לאושוויץ. אמא בספטמבר 1944 ואבא באוקטובר.

משוודיה קיבלנו מזמן לזמן ידיעות. המשפחה הנוצרית אצלה חי אחי, שלחה עוד מספר חבילות לטרזינשטט, אך איננו יודעים אם ההורים קיבלו אותן. המשפחה הזו העבירה לנו, אחרי המלחמה, את מכתבם האחרון שנשלח כנראה ממש לפני שליחתם לאושוויץ ובו מצטטים הורי את הפסוקים מספר תהילים:

"גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי, שבטך ומשענתך המה ינחמוני".

פרט נוסף על הוריי נודע לנו לאחר המלחמה מד"ר גולדשמידט שהיה רופא המשפחה שלנו באמון והיה עם הורי בטרזינשטט. לו היה מזל והוא נשלח לשוויץ בעסקה שנחתמה עם הגרמנים: "יהודים תמורת משאיות". הוא סיפר לנו בשהת 1945, על תאריך הגירוש של הוריי לאושוויץ ואכן התאריך תואם לספר המשלוחים של טרזינשטט. מה שאני יודע בברור, שכשבוע לאחר מכן, הרוסים נכנסו למחנה. ד"ר גולדשמידט מסר גם פרטים על הוריי במחנה הריכוז והתנאים הקשים בטרזינשטט. כ 30-40 איש בחדר אחד. גברים לחוד ונשים לחוד. בכל יום יצאו משלוחים אל המוות – אושוויץ והאנשים לא ידעו מתי יגיע תורם. המצב במחנה היה מאד קשה ושונה מאד ממה שהגרמנים נציגו למשלחות והתפרסם בתקשורת אז כמחנה לדוגמא.

במבט לאחור אני יכול לומר: לא היו לנו נעורים.

יחד עם כמה מחבריי הצטרפנו לקיבוץ "רמת-השומרון". זה לא היה קיבוץ, אלא מחנה עבודה ליד פרדס חנה. אח"כ עלינו על הקרקע בנגב, ליד עזה בלב אזור ערבי. שמו שונה ל"בארות יצחק". באותו הזמן זה היה הישוב היהודי היחיד באזור.

החיים בקיבוץ היו קשים מאוד. כשנישאנו, בשנת 1947, קיבלנו אוהל. בקושי אפשר היה להכניס בו שתי מיטות. ארגז תנובה שימש לנו כארון ואף הצלחתי ימים מספר אחרי החתונה לארגן שולחן קטן. על אף התנאים היינו מאושרים מאוד.

מהחתונה עצמה אין לנו אף תמונה. לאיש לא היתה מצלמה.

העבודה היתה קשה. המזון היה דל והמים מלוחים. אי אפשר היה לצאת מתחומי הישוב מטעמי בטחון. הישוב היה קטן ואנו היינו כאסירים בלב אוכלוסייה ערבית עוינת. בבארות יצחק עבדתי במאפיה שסיפקה לחם לקיבוץ שלנו ולקיבוץ סעד. אני זוכר איך יום אחד הגיע יהודה בארט עם סוס ועגלה לקחת לחם ובדיוק התחילה הפגזה כבדה ושנינו שכבנו כמה שעות בבור ליד התנור, עד שההפגזה שכחה. ב-1948 הופגז הישוב קשות ע"י המצרים וב-15.7.48 הצליחו בהתקפה לחדור לתחום הישוב ולכבוש מספר בתים. התנהלו קרבות פנים את פנים. כ-15 מחברי המשק נפלו בקרב והרבה נפצעו. עם ערב הגיעה תגבורת והמצרים נסו על נפשם בהשאירם חללים רבים, רובם סודנים. הקיבוץ נהרס עד היסוד ולכן הוחלט לפנותו, לאחר שהנשים והילדים פונו עוד קודם לכן לווילהלמה (בני עטרות היום) ואח"כ עברנו למרכז הארץ, ע"י פ"ת, למקום שבו שוכן היום קיבוץ בארות יצחק.

בבארות יצחק נשארו עד 1956. חיפשנו צורת חיים יותר פרטית. הצעתי בזמנו הצעות לשינוי, כמו הלנת ילדים ליד ההורים, תקציב אישי וכו' וכשהללו לא התקבלו החלטנו לעזוב ועברנו למושב שיתופי ניר-עציון שאפשר יותר פרטיות וחופש בניהול הבית והילדים.

באנו מבארות יצחק כמה משפחות לניר עציון. ב-1956 המצב כאן היה קשה מאוד, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה חברתית. בצרכנייה היו רק מצרכים חיוניים. בוודאי לא היה הגיוון של היום וכל המותרות כפי שאנו רגילים להם כיום. אבל השגנו דבר אחד חשוב, חיי משפחה ללא חדר אוכל משותף, ללא בתי-ילדים וזה לנו היה חשוב. זו גם הסיבה העיקרית שבגללה עזבנו את הקיבוץ.

בהתחלה גרנו באזור העליון (היום בית הארחה), אולם אין כל דמיון בין איך שזה נראה היום לבין איך שזה היה נראה אז. ללא שביל, ללא כביש וקשה היה לטפס למעלה כדי להגיע לבית. עם כל זה היינו מאושרים בדירתנו הקטנה עם מקרר הקרח הקטן, השירותים מחוץ לבית ובלי כל אביזרי המותרות של ימינו.

בהתחלה עבדתי בחקלאות, אח"כ כמורה למוסיקה בבית הספר וכמזכיר בית הספר. הייתי יחד עם חנוך אחימן, פנחס ורדי ועוד בין מייסדי ומקימי בית הספר האזורי הממלכתי דתי בניר עציון וגאה אני על כך.

ואז יום אחד, ללא כל הכשרה והכנה מוקדמת כפו עלי להיות מנהל בית המרגוע, אשר היה המפרנס העיקרי של המשק. המנהל הקודם היה צריך באופן דחוף לעבור לגזברות ונוצר לפתע חור, שהיה עלי למלאו. מעולם לא עבדתי לפני כן באיזה שהוא בית מלון, בית הארחה או משהוא דומה לזה. קיבלתי את הענף בתנאים קשים. משרד קטן בצריף אשר שימש לנו כבית כנסת (במקום שהיום נמצאת רחבת בית הכנסת). בצידו של צריף זה היה חדר קטן, בקושי אפשר היה להכניס בו שולחן, כיסא וארון. זה היה המשרד. כאן קיבלתי את האורחים, ערכתי את החשבונות, פה קיבלתי ההזמנות, נכתבו המכתבים לספקים ולמוסדות, פה גביתי את הכספים מהאורחים ובהיעדר קיוסק גם מכרנו במשרד קטן זה סיגריות. ההתחלה הייתה צנועה מאד, לפי המושגים של ימינו, עבדנו ללא סידורי משרד מינימליים – ללא מרכזיה, ללא רשת רמקולים (טלפונים וטלוויזיה בחדרים היה אז חלום רחוק). פשוט לא היה כסף לרכוש "מותרות" כאלה.

אפילו מכונת חישוב ומכונת כתיבה לא היו. חדרי האורחים היו עם ריהוט פשוט, בחלקם בבתי חברי המשק וכולם למעט שורת הבתים ליד המרפאה, היו ללא שירותים צמודים. ברוב הבתים של החברים היינו מכניסים אורחים לחדר השלישי ובנוסף לכך הכנסנו אורחים לכל דירה, בזמן שהדיירים היו בחופשה. עבדתי אז מבוקר עד לתוך הלילה, על פי רוב ללא עזרה משרדית וארגונית. במיוחד קשים היו ערבי חג וימי ראשון, בהם התחלפו אורחים רבים

בשנת 1961/2 העברנו את המשרד לחלק מן הבית בו שוכנת היום הנהלת החשבונות ועשינו את הצעדים הראשונים "ללכת עם הזמן". רכשנו מערכת רמקולים קטנה, מרכזיית טלפונים משומשת ומכונת חישוב ידנית.

במשרד בית המרגוע "למטה", שנות השישים

אולם היה ברור, שאם רוצים להחזיק את הענף בחיים, יש לבנות אותו נפרד משיכוני המשק. וכך, לאחר התלבטויות קשות ואסיפות סוערות הוחלט לבנות "למעלה".

בהתחלה נבנו כמה בתים עם שירותים צמודים, השטח היה פרוע, ללא כביש גישה, שבילים וגינות. יחד עם הבניה נסללו דרכים והובאה אדמה. היו אלה העבודות הראשונות לגינות הנפלאות הקיימות היום.

היינו צריכים להפעיל את שני האזורים גם יחד, האורחים למעלה בבתי החדשים ובבתים אחרים (עם שירותים משותפים) שנבנו כבר קודם לכן הי צריכים לרדת לאכול בחדר האוכל למטה ולאחר זמן לנהל שני חדרי אוכל ומטבח אחד עבור דיירי מעלה ואחד עבור דיירי מטה. אין צורך לציין את המורכבות שזה יצר כאשר חלק מהמנות יוצרו למטה והועברו בעיקר בשבתות בדחיפה של עגלות מטבח למעלה.

באותו זמן חיפשנו מקורות הכנסה נוספים ואפשרות לנצל את המטבח שלא עבד עקב היעדר אורחים בתקופות שונות בשנה, בעיקר בחורף. והתחלנו לספק ארוחות חמות למפעל אוטוקרס בטירת הכרמל מה שהתרחב אח"כ למפעל הארוחות שהתפתח לענף משל עצמו.

במשך הזמן ניסיתי לשפר את התנאים. החלה הבניה באזור העליון. גם השתלמתי תוך כדי עבודתי ובשנת 1965 קיבלתי תעודת הסמכה לניהול בית מלון. ניהלתי את בית המרגוע כ-25 שנה, והיום, אחר יותר מ-30 שנה שאני עובד בענף זה, יכול אני להביט בסיפוק על בית הארחה, על חדרי המרווחים והממוזגים, שטיחים מקיר לקיר, הגינות המקסיים, בריכת השחייה ועוד. כל זה הוקם כמובן לא רק על ידי, אלא גם בעזרת התמסרות בלתי רגילה של החברות והחברים, אשר יום העבודה שלהם התחיל השכם בבוקר והסתיים מאוחר בערב, נבנה הענף ורכש לו במשך השנים לקוחות רבים ונאמנים, בעיקר בחוגים הדתיים, וכמובן הדור הצעיר שקיבל על עצמו להטות שכם ומנהל היום את בית הארחה.

לא אוכל שלא להזכיר אסון גדול שקרה למשפחתנו. בשנת 1977 נלקח מאתנו לפתע פתאום בננו היקר יהודה ז"ל והוא בן 28 שנה בלבד. גם היום, לאחר יותר מ-13 שנים הפצע לא הגליד. מצאנו מעט ניחומים בשני בנינו דני וגדעון ומשפחותיהם.

לסכום אגיד, שאנו שמחים שבאנו לניר עציון. אנו תקווה, שבעזרת השם, יהיו לנו עוד הרבה שנים של בריאות, שלום ונחת.

בנימין וולף

ט"ז בכסלו תשנ"א
3.12.1990